

slovnici slovenski, kakršno je že pred trinajstimi leti zahteval Stritar, postala je občna neizogibna potreba, da storimo konec babilonski zmešnjavi v knjižni naši slovenščini zlasti pri šolskem pouku. Nadejali smo se, da nas Janežičeva slovnica v novem Sketovem izdanji v tem oziru vsaj nekoliko zjedini, in zategadelj smo veseli pozdravili novo knjigo. Toda ko smo ji natančneje pretipali jetra in obisti — šel je tudi ta up po vodi! S to knjigo nam ni pomagano, zakaj ne, videli bodo bralci iz spisa g. prof. Lendovška v denašnji in v prihodnjih številkah «Zvonovih». Da bi se pa vendar odpravila kvarna nezložnost v pisavi, treba bode nove šolske slovnice ali vsaj novo predelane Janežičeve slovnice. In da bi se dosegla toliko zaželena zložnost in jedinstvo v pisavi, posvetoval je g. prof. Lendovšek nedavno »Slovenskemu Narodu«, naj bi se ob Vodnikovi slavnosti dnú 29. in 30. junija sešli slovenski slovničarji in učitelji v Ljubljani, ki bi se dogovorili o dvojbenih slovniških stvaréh ter določili, katerim možem naj se izroči izdelovanje nove šolske slovnice. S tem, pravi pisatelj, postavili bi Vodniku-slovníčarju najlepši spomenik.

Ta nasvèt ni napčen, toda po naših mislih se vendar ne dá izvršiti. Vodnikova slavnost bode prešumotna in odvracala bode našo pozornost na druge strani. Za znanstvene razgovore takrat ne bode ni časa, ni prave volje. Tudi si od takih dogovorov ne obetamo mnogo sadá. Privaten zbor slovenskih slovničarjev nikdar ne bode imel toliko veljave, da bi se njega sklepom pokorili vsi učitelji naši. Tudi nobeno društvo, niti »Matica Slovenska«, ne more jih pripraviti do tega. To nas je izučila žalostna izkušnja! Kakó nam je postopati v tej stvári, zato imamo jasen vzgled na Nemcih. Koliko let so se shajali nemški učenjaki, koliko se je popisalo tinte in popirja, koliko so se trudili posamezniki in učena društva, da bi dosegli jedinstvo v nemškem pravopisu. Ni se jim posrečilo, dokler pruski naučni minister Puttkammer ni posegel vmes ter ni na podstavi dognanih načel ukazal vsem šolam in uradom, kakó jim je pisati. In kaj je bilo v Avstriji drugače? Kakšna zmešnjava je gledé pravopisja vladala po vseh nemških šolskih knjigah, in ves trud dunajskega društva »Mittelschule« in raznih učiteljev in učenjakov, doseči zložnost, bil je brezuspešen, dokler ni visoko c. kr. naučno ministerstvo izdalo knjižice »Regeln und Wörterverzeichnis für die deutsche Rechtschreibung« ter leta 1879. ukazalo, da je ta pravila rabiti po vseh šolah, pri vseh disciplinah po vseh šolskih knjigah. In kakó hitro se je dosegla jedinstvo, ko je bila zaprta pot v šole vsaki knjigi, ki ni uravnava po uradnem pravopisu.

Tudi pri nas se mora te stvari lotiti šolsko oblastvo, in ker se ni nadejati, da bi se visoko naučno ministerstvo pobrinilo za slovenski pravopis, bilo bi najprimerneje, ko bi visoki c. kr. deželni šolski svèt kranjski z ozirom na nedoslednost in zmešnjavo, ki se šopiri gledé pravopisja, slovniških oblik in besednega reda po vseh učnih knjigah za ljudske in za srednje šole in uvažujé veliko nepriliko, katero mora ta zmešnjava povzročevati pri pouku, sklical na prosvèt nekoliko učiteljev slovenskega jezika, dal po njih določiti vse preporne stvari v naši pisavi, potem pa poskrbel za to, da se spiše šolska slovnica slovenska po gotovih dognanih načelih in da se ne uvede niti v ljudske, niti v srednje šole nobena učna knjiga, ki se ne drži te uradne slovnice. O tej priliki bi se tudi lahko kaj pomenili o učnem črteži za slovenski jezik po naših srednjih šolah. Štirideset let se poučuje že slovenščina na srednjih naših šolah, pa se še nismo dokopali niti do učnega črteža, niti do potrebnih knjig, ampak vsak učitelj uči slovenščino, kakor se mu ljubi in kakor vé in zna. Čas je, da bi se tudi v tem oziru stvar dognala, kako in kaj je učiti v obče, kakó in kaj po posameznih razredih.

Godéc. Poleg národne pravljice o Vrbskem jereru. Spisal *Anton Funtek*. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fedor Bamberg v Ljubljani. 1889, m. 8, 100 str. Cena nevezani knjižici 1 gld. 20 kr., krasno vezani 1 gld. 80 kr.

Knjižica, o kateri nam je danes govoriti, leži pred nami že več nego mesec dni. Brali smo jo, brali potem tudi prvo kritiko, za njo »zagovor in odgovor« in potem zopet drugo oceno in takó smo bili danes, ko nam je bilo izpolniti svoj žurnalistični nalog, v čudnem položaji: povedati kaj novega, pristnega, brez ozira na to ali óno stran, ne pre-mlevati, kar se je bilo že zmlelo, zadostiti žrtvi, ki jo je položil pesnik na oltar do-movini, in zajedno varovati si nedotično pravo, soditi odkrito in po svojem prepričanji. Vzeli smo »Godca« znova v roke in brali smo ga zjutraj zarana v gozdu pod košatimi borovci, ki obrobljajo širok ribuják, nad katerem je plavala še lahka meglíca in delala biserne rosne kaplje po visoki trstíki, zibajoči se v gostih šopih ob plitvi brežini. Iz zatišja ob levici je zavpila dva-trikrat samotna čáplja, na veji nad nami pa je pel ščin-kovec, a mi nismo bili več tu, sedeli smo že z »godcem« »na vrhu« nad »prostrano do-lino«, katero zdaj polni Vrbsko jezero, in gledali »z gorá na polje, s pólja na nebó«. Ta »Godec« nas je zanimal, in takoj ob prvem srečanji nam je bil nekako simpatičen, kajti pričakovati je kaj posebnega ž njim. Predstavlja se nam takoj kot pravi pravcati demon:

»Lep bil bi ta obraz, da niso strásti
Zarisale vanj znakov neizbrisnih,
Da časih iz očíj bi divjezročih
Pogled ne šinil svetel kakor blisek,
Pogled, ki te zapeče v duše dnò.
Osupe! gledaš vanje in preplašen;
Srcé se stiska, kri zastaja tí,
A zdajci vroče ti prihaja zopet.
Lepé so, ali v njih se bliska pčklo!

Gleda bogata, krasna sêla v dolini, pa —

». . . . Kaj njemu do bogastva?
Dovolj ga videl je v življenji svojem,
A njega slasti ni okušal nikdar,
Z blaginjo še pojil srcá nikoli.
Da videl zdaj bi pred seboj gorjé,
Razpale kočé mesto hiš bogatih,
Kaj njemu to? V življenji tudi videl
Zadosti je trpljenja in gorjá,
Todà če tožil ni zarad bogastva,
Zarad uboštva ni pretakal solz!«

Tu smo se malo oddehnili; kajti to vender ni — demon, to je navaden, lahkoživ, lehkomiseln prihajač. A takoj potem mu:

»Pogledi zli upró se na podnebje,
In dve pestí se dvigneta uporno.

— — — — —
— — — — —

Odmika pogled, kakor da je vero
Izgubil v božjo milost in v človeštvo.«

Sedaj pa res ne vemo, kam bi tega čudáka dejali? Ne znamo, odkod prihaja, kaj se mu je groznega zgodilo, da je »vso vero izgubil«, na drugi stráni pa mu je vse jedno, je li bogat ali reven — povsod le »pušča za saboj spomine«, kar je sicer tudi ne-kako temno povedano. Pojavlja se mož časih kakor Wolffov »Rattenfänger von Hameln«, a zdajci je zopet takó vsakdanj kakor vsak potujoči goslar. Zatorej resnično ne vemo, s

kom imamo opraviti. A ker je njegov »métier« vendar kosmopolitičen, in ker se nadejamo, da se nam razjasni pozneje malo bolj njegov značaj, spremljamo ga dôli v vas. Tam — v krasnem, od Bogá izredno oblagodarjenem sêlu živi v blagostanji — prav razdivjano ljudstvo. Noč in dan pijó in plešejo. Kdo zánje obdeluje polje, kjer

» ziblje se v lehkotnem vetru

Rodilne zemlje težki zlati sad,« —

to nam pesnik tudi pové ter pravi:

» . . . da bivajo tam kmetje,

Vsakdanji kruh služeči s čelom znojnim?«,

kar se nam zopet prav-čudno vidi: »znojno čelo«, in »noč in dan pitje in ples«.

Danes tudi plešejo in godec jim prihaja kakor navlašč. Demonski sili njegovih goslij (tu je zopet demon) se vse upogiba, to se pravi: vse mora plesati in se sukati, dokler on gode. Tu se zaljubi godec hitro, bliskoma v pohotno Zalo, »dekleta najkrasnejšega«, in ona je takoj njegova, toda z grožnjo:

»A védi: če z duhovi vinskimi

Moštvo izgine brezozirno tvoje,

Potem od sebe pahnem te z grohotom —

Haha, dečak mehkužen ni zamé;

To védi, ljubec, predno se zavežeš!«

Tu imamo zopet demona, a sedaj pravega: demona pohotne ljubezni. Druzega dné pa se godec zaljubi že v nedolžno Anko, ki jo slučajno ugleda v gozdu, ko venča križ ob poti. Sedaj se vname razpór v njegovi duši:

»Pekla ognjene strasti

Vid mi jemljó in sluh;

K néba prečisti slasti

Sili zaman moj duh.«

Anka tudi ljubi godca. On ji obeta, da hoče

»Streti v prah življenje dušno,

Od prahú zlató ločiti

In potem iz tega zláta

Vstvariti življenje novo!«

Toda zapade zopet slabemu demonu, bujni Zali. Pekoč kes ga podí iz doline, Anka mrje, in prav ko umira, vrne se zopet godec. Ona mu odpustí, in on hití v krèmo — Velika noč je tu — in tam jame gósti in gósti, ljudje plešejo in pijó, a tu pride božja kazen, silna povódenj preplávi dolino, godca ubije strela, Zala utone in ž njo vred vsi drugi — vse, kar je živega v dólu, in na mesto tega krasnega kraja stopi Vrbsko jezero.

»Dobrotno Bog naj zmote sodi,

Le zmote so rodile greh!

Izbrisana krivica bodí,

Očiščen greh v valovih teh!« —

Nekako duševno utrujeni smo položili knjigo iz rok; lahen vétrec je gubál rib-njátkovo površje v dróbné valčke in ščinkovec je zopet pel nad nami.

»Čemú ta kazen?« ta misel nas je naudajala, in odgovoriti smo morali: »Pri tem igrokazu so *zgoréle kulise v igralcem vred!*« In ta požar v kulisah nas je toli prevzel — akoprem smo bili v varnem zavetji — da končno nismo vedeli, zakaj vsi skupaj goré — igralci in kulise!

Vprašamo: Kje je zveza med tragično krivdo godčeve in groznim kaznovanjem, katero zadene ves dol? Ti dolinci so že od nekdaj »razdivjani«, že prej, predno pride godec médnje, ti zaslužijo samostalno kazen; in pesniku se skoro godi takó, da kaznuje te kmete samostalno; a kaj potem z godcem? Ta se izpreminja v statista. Če se pa otresemo tega vtiska, potem statisti-kmetje stopajo prenaprej, in mi zopet ne najdemo zveze v krivdah. Nedostatek v tehnikí, to je glavna hiba te epične pesmi!

Da je pa prišlo takó, to je tudi popolnoma umevno. Gospod Funtek je še mlad pesnik, nadarjen in v jezikovni obliki izurjen, toda — mlad, kakor smo dejali. Pod vtiskom zadnjega svojega dela, prelaganja Baumbachovega »Zlatoroga« in morda tudi pod vplivom drugih Schefflovih epigonov si je iskal primerne predmeta za izvirno pesem. Da ni našel boljšega, nego je nemškónárodna, pod vplivom krščanske legende prikrojena pripovedka o Vrbskem jezeru — vidi se nam čudno na prvi pogled; če pa pomislimo, da treba prav pri izbiranju taci predmetov korenite literarne izobrazbe in tankega, po dolgem, recimo trudapolnem delu in po natančni kritiki očiščenega ukusa, potem se ob mladosti tega pesnika ne smemo več čuditi, da je za epično pesem segel po tuji pripovedki (katero pesnik zmotno imenuje pravljico). In zató je v tehnikí tudi še okoren. Jasno, da se dá kar potipati, na slánja nje na Baumbachovega »Zlatoroga« tu ničesa ne koristi, a po našem mnenju tudi ničesa ne škodi, da bi bila le notranja vez prava.

Da nam godčev značaj ni jasen, rekli smo že zgoraj; povedati pa moramo, da je tem boljše risana Zala — najbolje izmed vseh delujočih oseb, kajti Anka nam je preveč mučenica — za nič, in spet za nič; in zató nimamo končno ž njo pravih simpatij. Toliko v večjih potezah o celotnem vtisku! Ali da je g. Funtek pravo pogodil v posamičnih podrobnostih, to pa treba posebej poudarjati, ker to, in le to nam je pôrok, da nam podá lahko še kaj izbornega, ako nastopi pot, katero smo, kolikor toli rahlo, zgoraj označili. Ta pot je težavna in časih trnjeva, toda človek zmaga nje težave, ako ni preobčuten. Krasen je prizor med godcem in Anko, ko pride po slovó in si ga ona znova prisvoji; ravno takó lep óni med Zalo in Anko v gozdu. Lepa je tudi molitev Anke pred podobo sv. Device, le škoda, da ni popolnoma izvirna. In takó je še mnogo dobrega v tej knjižici, in — dasi smo bili utrujeni, ko smo jo déli iz rok, prijal nam je spomin na posamične lepote, kakor žgolenje drobnega ptička nad nami, kakor svétel žarek, ki je skozi sivozeleno borovje pal na drobne valčke ob našem podnožji. Da nam ves celoten prizor ob ribnjáku ni ugajal — kaj moremo za to?

Dalla vita. Novella Slovena. V drugi številki letošnjega »Ljubljanskega Zvona« smo priobčili Kodrovo povest »Iz življenja«. Te dni nam je iz Italije došel tednik »Il Falconiere«, ki izhaja v Čevi na Piemonteskem. V njega listku beremo Kodrovo povest, preloženo pod zgoraj navedenim naslovom na italijanski jezik. Prelagatelj se je podpisal z imenom »Slovenski« in kakor čujemo, skriva se pod tem imenom beneški Slovenec, doktor filozofije in profesor na liceji v Čevi.

Popravek. V »Ukrajinski baladi« v zadnjem listu so resice večkrat krivo postavljene. Najhuje je pri 5. kitici. Naiven čitatelj bi lahko mislil, da tó (5.) kitico govori on, vsled česar bi bilo bistvo balade same že a priori uničeno. 4. in 5. kitico govori jedna in ista oseba, namreč sona (Kazačka-plemkinja).

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 glđ. 60 kr., pol leta 2 glđ. 30., četrt leta 1 glđ. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 glđ. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Lastniki in založniki: **Fr. Levec** i. dr. — Izdajatelj in odgovorni urednik: **Fr. Levec**. Uredništvo in upravništvo v *Ljubljani*, v Medijatovi hiši na Dunajski cesti, 15.

Tiska »Narodna Tiskarna« v Ljubljani.